

Лекція. Волонтерство в Україні в умовах війни: національний досвід

План.

1. Особливості волонтерства в Україні.
2. Класифікація волонтерських організацій.

1. Волонтерство в Україні набуло системного характеру після початку російської агресії у 2014 р.

Повномасштабне вторгнення 2022 р. прискорило розвиток волонтерської діяльності та її перетворення на важливий механізм соціальної стійкості, мобілізації ресурсів і підтримки держави в українському суспільстві.

Показовим є різке зростання участі населення у волонтерській діяльності:

- 2010 рік – близько 5% населення;
- 2022 рік – близько 75% населення.

World Giving Index – це індекс, що оцінює, наскільки активно люди в різних країнах займаються благодійною діяльністю, на основі трьох ключових практик: допомога незнайомцям, пожертви на благодійність, час, витрачений на участь у волонтерстві. Базується на глобальних соціологічних опитуваннях (переважно Gallup). Охоплює понад 100 країн світу (<https://www.cafonline.org/>).

У 2024 р. Україна увійшла до топ-10 країн світу за рівнем благодійності – за допомогою незнайомцям і жертвах на благодійність. **І зайняла 7 місце за рівнем участі дорослого населення у волонтерських ініціативах – 27% дорослого населення.**

Функції волонтерства в умовах війни

Волонтерство виконує комплекс взаємопов'язаних функцій:

1. гуманітарну;
2. оборонну;
3. соціальну;
4. інноваційну;
5. інституційну;
6. відновлювальну.

Крім того, волонтерський рух:

- компенсує інституційні обмеження держави;
- формує горизонтальні мережі солідарності;
- закладає основу післявоєнного відновлення.

Сучасне українське волонтерство активно спирається на цифрові рішення, які забезпечують швидкість, координацію та прозорість допомоги.

• Волонтерська платформа – <https://platforma.volunteer.country> (пошук волонтерів і можливостей; понад 1 млн користувачів)

- а) з реалізації соціальних ініціатив
 - AIESEC Україна – <https://aiesec.ua>
 - Starenki – <https://starenki.com.ua>
 - Агенти крові – <https://bloodagents.com>
 - U-Report – <https://ukraine.ureport.in/about/>
Функція: підтримка вразливих груп, подолання соціальної ізоляції, розвиток донорства та активізація участі молоді.

б) екологічні та зооохисні ініціативи

- UAnimals – <https://uanimals.org>

Функція: захист тварин навіть в умовах війни як показник збереження гуманістичних цінностей суспільства.

в) відбудова громад і територій

- Будуємо Україну Разом (БУР) – <https://www.bur.org.ua>
- Сміливі відновлювати – <https://bravetorebuild.in.ua>
- Repair Together – <https://www.repair-together.com>

Функція: відновлення інфраструктури та формування активного громадянства.

д) громадянський контроль і демократія

- OZON (Центр громадянських свобод) – <https://ccl.org.ua>

Функція: громадський контроль за владою та дотриманням прав людини.

є) організації допомоги військовим

- Повернись живим – <https://savelife.in.ua/>
- Фонд Сергія Притули – <https://prytulafoundation.org/about>
- Армія SOS – <https://armysos.com.ua/uk/>
- Рій – <https://www.riyukraine.com>
- Гуркіт – <https://hurkit.org>
- Солом'янські котики – <https://kittysoloma.org>
- United24 – <https://u24.gov.ua/uk>

Функції:

- матеріально-технічне забезпечення армії;
- інноваційні рішення (дрони, технології);
- оперативне реагування на потреби фронту.

3. Ризики волонтерства в Україні

Незважаючи на високий рівень довіри до волонтерського руху, його швидке зростання в умовах війни супроводжується низкою ризиків і контраверсій, які потребують критичного осмислення.

У період повномасштабної війни зафіксовано численні випадки:

- фейкових зборів коштів (особливо в соціальних мережах);
- привласнення гуманітарної допомоги;
- використання статусу «волонтера» для уникнення контролю.

Типова схема:

- створення емоційного запиту («терміново потрібні дрони / лікування»);
- відсутність звітності;
- зникнення після збору коштів.

Частина волонтерських ініціатив:

- не має юридичного статусу;
- не веде публічної фінансової звітності;
- працює через особисті картки.

Звідси виникає дилема:

- швидкість допомоги vs. інституційна прозорість.

В умовах великої кількості зборів формується:

- конкуренція між фондами;
- «емоційна економіка» (хто краще комунікує – той збирає більше);
- нерівномірний розподіл ресурсів.

Наслідок: деякі важливі, але «менш медійні» потреби залишаються недофінансованими.

Окремі кейси демонструють:

- використання волонтерства для політичного капіталу;

- персоналізацію допомоги (замість інституційної моделі);
- перехід волонтерів у політику.

Проблема: розмивання межі між громадянською діяльністю і політичними інтересами.

Міні-кейс для обговорення

“Ви бачите збір коштів у Telegram на дрон. Немає звітів, але є емоційні фото і відео.”

Питання:

1. Чи будете донатити? Чому?
2. Які критерії довіри ви застосуєте?
3. Чи потрібне державне регулювання таких зборів?

Оновлені питання для обговорення (додати до ваших)

- 1) Де межа між швидкістю допомоги і прозорістю?
- 2) Чи може волонтерство стати джерелом корупційних практик?
- 3) Як забезпечити підзвітність без втрати гнучкості?